

Budapest, 1908. okt. 3.

16. szám.

NÉPNEVELŐK LAPJA

A MAGYAR TANITÓK OTTHONÁNAK
TANÜGYI, TÁRSADALMI LAPJA

NEGYVENHARMADIK ÉVFOLYAM

SZERKESZTI
HAVAS ISTVÁN

BUDAPEST, 1908
NEUWALD ILLÉS UTÓDAI KÖNYVNYOMDÁJA

Szerkesztőség: Budapest, VII. Bethlen-utca 8. sz. I. em. 10.

TARTALOM.

A koránkeletről: *Csillay Kálmán*. — Nyugalomba: *Szabó Kálmán*. — A népiskola és az újítások: *Schön József*. — A jó kedélyről: *Kiss Béla*. — Irodalom: *Apponyi a magyarságért*. — Új szavalókönyv. Ismerteti: *Vas*. — Apró Ujság. — Tanügyi, társadalmi élet: *Iskolahiány a fővárosban*. *Pályanyertes mű*. *Új vezetők*. *Virág az iskolában*. A belvárosi iskolaszék. Iskolaszéki tagok választása. Az újítások dühe. Az 1909. évi költségvetés. *Meghívó*. *Hirdetések* (a borítékon).

A Magyar Tanítók Otthona célja, hogy a székesfővárosban működő tanítók közt a kartársi érzületet fejlessze, erkölcsi, társadalmi és anyagi érdekeiket előmozdítsa; nemkülönb, hogy a fővárosi tanítók és tisztviselők között az érintkezést és természetes közös érdekeket ápolja. Célja, hogy mind a fővárosban, mind a vidéken működő tanítóságot s a közoktatás egyéb munkásait és barátait egy olyan intézményben egyesítse, mely szellemi és anyagi erejénél fogva képes legyen a magyar népoktatásügy fejlesztésének és felvirágoztatásának hathatós tényezőjévé válni.

A fővárosi tagok évi tagdíja: 20 korona, a vidékieké: 8 korona, mely tagsági díj fejében a *Népnevelők Lapja* is jár.

Elnökség: Elnök-igazgató: *Barca Albin*, székesföv. igazgató-tanító; tanügyi elnök: *Nagy László*, tanítóképzői igazgató; gazdasági elnök: *Faller Jenő* székesfővárosi tanító.

Titkár: *Kalász Benedek*, székesföv. tanító.

Jegyzők: *Ilosvai Lajos Károly*, *Kindlovits Pál* és *Rózsa Ign.* szföv. tanítók

Könyvtáros: *Tóth Kurucz János*, szföv. tanító. Könyvt. órák: minden pénteken 4—6.

A M. T. Otthona helyisége: *V., Ferenc József-rakpart 39. I. em.*

A *Népnevelők Lapja* a M. T. Otthonának a kiadásában és tulajdonában jelenik meg. Hivatalos közlönye ezenkívül a M. Tanítók Országos Bizottságának és a Budapesti Tanítótestületnek.

Előfizetési ára egész évre 12 korona, fél évre 6 korona, mely összeget a M. T. Otthona címére és helyiségeibe (V. Ferenc József-rakpart 39.) kell küldeni.

A székesföv. községi iskolák igazgatói és vezetői a t. Tanács 7656/1903 VII. számú engedélye alapján az előlegből fizethetnek elő a *Népnevelők Lapjára*.

* * *

Dolgozótársaink, akik írói munkásságukkal támogatni fogják a *Népnevelők Lapját*: *Barca Albin*, *Barna Jakab*, *Bardócz Pál*, *Bajza Margit*, *Bély Mihály*, *Bursics Ernő*, *Csáky Elek*, *Csillay Kálmán*, *Dorogsághy Dénesné*, *Ember János*, *Erődi Ernő*, *Freund Vilma*, *Faller Jenő*, *Farkas Irén*, *Garam Jenőné*, *Gozsdu Mária*, *Gerley Szevér*, *Gondos József*, *Hajnal Adolf*, *Havas Mihály*, *Hittig Lajos*, *Ilosvai Lajos Károly*, *Jablonkay Géza dr.*, *Jeny József*, *Kapy Rezső*, *Kemény Simon*, *Kéméndy Rezső*, *Kalász Benedek*, *Kindlovits Pál*, *Kiss Béla*, *Kiss Ildebert*, *Koncsek Lajos*, *Kubinyi József*, *Leviczky Aladár*, *Lissák Kálmán*, *Mócsy László*, *Móra István*, *Moussong Géza*, *Nagy Lajos*, *Nagy László*, *Nádas Kálmán*, *Perényi Lajos*, *Pintér Zsigmond*, *Révhegyi Iván*, *Ronts István*, *R. O.*, *Rózsa Ignác*, *Szabó Dezső*, *Sántha Lajos*, *Schön József*, *Senyei Ferenc*, *Simon Lajos*, *Soltész Kálmán*, *Sretvizer Lajos*, *Sturcz György*, *Szabó Kálmán*, *Szabó Viktor dr.*, *Száva János*, *Székely Károly*, *Sziklás Adolf*, *Velösy Lipót*, *Viola Lajos*, *Wehner Gyula József*, *Weszely Ödön dr.*

NÉPNEVELŐK LAPJA

TANÜGYI, TÁRSADALMI LAP.

MEGJELENIK MINDEN MÁSODIK SZOMBATON.

Kiadótulajdonos: a MAGYAR TANÍTÓK OTTHONA
Budapest, V., Ferenc József-rakpart 39.
Előfizetési ár: egy évre 12 korona,
melyet a kiadótulajdonos címére kell küldeni.

A szerkesztő lakása:
Bpest, VII. Bethlen-utca 8. sz. I. em. 10.
A lapot illető minden szellemi közlemény,
cserepéldányt ide kell küldeni.

Felelős szerkesztő: HAVAS ISTVÁN

A koránkelésről.*)

Irta: Csillay Kálmán.

Megszoktuk már, hogy a közmondásokban mindig életigazságokat keressünk. Csakugyan, egyik-másik népszerű példaszóban sokszor mélyértelmű, általános emberi igazságokat találunk, amelyeket eddig senki sem vont kétségbe. Ma már azonban szkeptikus emberek állottak elő, és kijelentették, hogy a régi közmondásokat és életigazságokat nem hajlandók egészben és kritika nélkül elfogadni.

Itt van mindjárt ez a most aktuális példaszó: „Ki korán kel, aranyat lel.” Ime, Wilde már oda módosította, hogy: „Ki korán kel, egész nap álmos.” És ugy látszik, Wilde fején találta a szöveget, mert a mai későn kelő emberek neki adtak igazat. Emlékezhettünk rá, mily sokszor támadták a szülők lapok útján az elemi iskolai tantervet, amiért a kezdő iskolásgyermekektől megkivánta, hogy télen úgy mint nyáron, reggel nyolc órakor az iskolában legyenek. De lássuk csak, vajjon igazságuk van-e? A tanács, tudjuk, méltányolva a szülők kivánságát, elrendelte, hogy az elemi iskola I. és II. osztályának mindkét nembeli növendékei részére ezentúl október 15-étől kezdve március 1-éig reggel nyolc óra helyett kilenc órakor kezdődjék a tanítás. Egyidejűleg azonban nemcsak nálunk, hanem Németországban és amelyre mi annyit szeretünk hivatkozni, szőnyegre került az iskolásgyermek koránkelésének kérdése és bizony sok érv hangzott el ott is pro et contra. A vitakozások során megszólalt *Jentsch* Károly hírneves német pedagógus is és bizony — a koránkelés mellett tört lándzsát, noha a 12 éven aluli gyermektől ő sem követeli meg kérielhetetlenül a koránkelést.

*) Ezt a cikket nem tanító-ember írta, hanem a Pesti Hirlap egyik derék dolgozótársa, aki az iskolával szemben csak — szülő.

Szerk.

Tanulságos cikkét érdeemesnek találjuk kivonatossan ismertetni :

Jentsch mindjárt Jean Paul mondásával kezdi cikkét : „A koránkelők egészséges emberek.“ Hivatkozik is legott a maga példájára, aki a glatzi konviktusban nevelkedett, ahol nyáron félőtkor, télen félhatkor keltették föl az ifjúságot.

Szerinte $7\frac{1}{2}$ –8 órai alvás untig elegendő a tizenkét éves gyermeknek. Erről győződött meg nemcsak a maga példája, hanem szerzett tapasztalatai szerint is. Nem a koránkelés árt a gyermeknek — írja Jentsch — hanem a késői lefekvés. Sokszor volt már szó arról, hogy miért egészségesebb az éjfél előtt való álom, mint az éjfél utáni. A kérdés így föltéve nem helyes, mert nem az éjfél előtt vagy éjfél után való álom a lényeges, hanem az : vajjon sötétben, vagy világosság mellett alszunk-e? A fény ugyanis még akkor is izgatja látóidegeinket, ha szemhéjünk csukva van ; abszolút pihénéről tehát szó sem lehet akkor, ha az agyat külső idegingerek érik. Tehát azért melegebb és üdítőbb az éjfél előtt való álom, mert sötétben alszunk, és ebből a tényről mindjárt az a tanulság, hogy tulajdonképpen az éjfélnak kellene jelenteni az alvásra szánt idő felét.

Csakugyan, vannak internátusok és nevelő intézetek, (jezsuiták) ahol az alvás ideje este 8 órától hajnali 4 óráig tart. Ha éjfél után fekszünk le, ugy az alvás egész tartama, kiváltképpen nyáron, szinte napfényes időre esik. A nagyvárosi élet napi-, jobban mondva éjjeli-rendje alól való szabadulás sokaknak szinte lehetetlen ; ha tehát az iskola ebben a tekintetben, tehát a helyes irányban, egy kis erkölcsi nyomást gyakorol a szülőkre, hogy legalább a serdülő ifjúság legyen annak idegsorvasztó hatásától megkímélve : hát azért csak mindnyájan elismeréssel adózhatnánk az iskolának. Igaz ugyan, hogy itt azt az észrevételt tehetné valaki, hogy az utcai zajtól a gyermekek ugy sem tudnának aludni. Erre pedig Jentsch azt feleli, hogy minden gyermeket vidéken kellene iskolába járatni, vagy csatlakoznunk ama mozgalomhoz, mely a kertvárosok eszméjét akarja megvalósítani, s a nagyvárosok utcai életét gyökeresen átfórmálni.

Ha a gyermek egyszer megszokta a koránkelést, igaz örömet és boldogságot lel benne. A borús estéknél, amelyek esetleg káros álmódózásra hangolják a zsenge ifjú képzeletét, sokkal kellemesebb és üdítőbb a derűs hajnal. A verőfényvel párosult üde, friss levegő fokozza a test rugalmasságát és energiáját, fogékonyá teszi a lelket és az agyat a tanulás iránt. Aki korán kezd a napi-munkájába, máris nagyot haladt benne, mielőtt a napi élet hátráltató körülményei beköszöntenének. Aki azonban reggel félöt órakor kel föl és öt órától kezdve estig dolgozik, bizony az már este kilenc órakor olyan fáradt, hogy nem kell neki mulatság, ami a nagyvárosokban még csak ezután kezdődik. Pedig éppen ezeknek a mulatságoknak az utóíze az, ami megkeseríti a munkakedvet, míg

ha kipihent testtel, tiszta aggyal és jókedvvel fogunk a munkába, akkor még a fokozottabb munkálkodás sem árt. Az ilyen emberekre értette Jean Paul, hogy egészséges, magvas emberek.

Természetesen e szabály alól is vannak kivételek, és itt mindjárt Bismarck példájára is lehetne hivatkozni, aki valóságos éjjeli bagoly módjára virrasztott, és mindig délig aludt. Csakhogy ne feledjük, hogy kivételes emberek példája után nem szabad sem a magunk, sem gyermekeink életmódját igazítani.

Ime, ez a véleménye a kiváló német pedagógusnak a koránkelésről. Ugyancsak hasonló értelemben nyilatkozik a tanulók koránkeléséről nem kisebb ember, mint *Payot* Gyula, a chambéry-i akadémia rektora, a kiváló francia pedagógus, aki azonban fiziológusnak is épp oly hírneves. *Payot*, a „L'Éducation de la volante” című művében*) az ifjak koránkelése mellett emeli föl szavát, noha a túlhajtott korán kelésnek nem barátja. Szerinte a nagyon korán kelő ifjú napközben kissé álmos és bágyadt, pedig a szép nappali órák fölhasználása többet ér, mint a kora reggeli munka. De viszont, ő is beismeri azt, hogy koránkelés mellett egy nap sem vész el, míg ha a munkát későbbre halasztjuk, hogy a munkára szánt időt, ha akaratunk gyöngé, elfecséreljük. De hatalmas érveket hoz föl mindjárt az ágyban való hosszabb pihenés ellen. Eltekintve attól, hogy az alvásnak a szükséges időn túl való meghosszabbítása megsűrűsíti a vért, s ezért dél előtt mogorvák, kedvetlenek leszünk, veszedelmes az ágyban való túlhajtott pihenés a serdülő ifjura nézve, mert: „mint abszolút, kivétel nélkül való szabályt állíthatjuk föl, hogy minden ifjú, aki sokáig lustálkodik és fölébredés után még sokáig marad az ágyban, ellenállhatatlanul titkos bűnbe esik. Mondd meg nekem, hány órákor kelsz föl és megmondom, vajjon vétkes vagy-e?”

Itt már mint fiziológus szól hozzánk e kiváló ember, aki épp oly járatos az idegélet szövevényes titkaiban, mint a zsenge gyermeklélek legrejtettebb mélységeiben.

Imhol, ilyen emberek szólnak a gyermek koránkelése mellett, amelytől leginkább azért idegenkednek a szülők, mert nem mérlegelték a mellette és az ellene szóló okokat. Nézetünk szerint tehát a tanács fönnebb említett rendelete csak teoretikus értékű s a gyakorlatban ki sem vihető. A legtöbb gyermek szülői már kora reggel munkába mennek, s a szegény kicsi teremtés talán fűtetlen szobában magára, vagy legjobb esetben a jólelkű szomszédok gondjaira marad, vagy ami talán a leggyakoribb eset, az útcára küldik őket.

Az ilyen gyermekek tehát a tulajdonképpen pihenésre szánt egy órai időt felügyelet nélkül az útcán töltik, és mert a tanítás is

*) Az akarat nevelése írta: *Payot* Gyula, fordította: *Weszely Ödön* dr.
Kiadta 1905 ben a Magyar Tudományos Akadémia.

később, talán délután 1–2 órakor fog végződni, otthon már ebédet sem kapnak. Ujabb napközi otthonra lesz tehát szükség, amelynek költségei nem állanak arányban azzal a kedvezéssel, hogy az iskolásgyerekek 70–80%-a egy órával többet — tölthetnek az utcán.

Mindezt egybevetve, legjobb lenne meghagyni a tanítás kezdőidejét úgy, amint ma van. A legtöbb gyermek az egy órai időt úgy sem a pihenésre használja fel, de mert a tanítás később ér véget, a gyermek jobban kimerül és elméjének fogékonysága megcsappan. Ez már aztán az újítás pedagógiai hátránya.

Nyugalomba.*)

Irta: Szabó Kálmán.

Az ember azon kezdi az életét, hogy nem csinál semmit. Élete ekkor tisztán vegetábilis. Fejlődő gyermeki éveiben és ifju korában már dolgozik ugyan, de ez a dolog csak anyaggyűjtés, erőnövesztés a férfi kor munkájára. Mikor ebben a férfi kor munkájában teste, lelke elgyöngült, kifáradt, ismét pihenőre, a vegetábilis életre tér. Ami ezután következik, az már a végső nyugalom: a halál. Ez az embernek a sorsa ezen a sáros földtekén.

A tulajdonképeni produktív munka tehát csak a férfikornak a sajátja. Az ember produktív munkálkodásának időbeli távlatát pedig körülbelül a 24 és 60 évek közé esik. Legalább így mondja ezt az emberek által alkotott törvény.

Ámde a munkakörök nem egyenlők. A munkakörök nehézségei sem egyenlők. A munkaerők sem egyenlők. Az egyes munkaerők teljesítményei még ugyanazon viszonylatban sem egyenlők. Egyszóval a munka tényezői sehogysen egyenlők. Következésképpen az egyesek munkaképes évszámai sem lehetnek egyenlők. Ebből pedig szinte logikai kényszerűséggel az folyik, hogy a munkálkodás időhatárának a fentebbi körvonalazása sehogysen helyes. Nemcsak hogy nem helyes, hanem mint az ember által alkotott legtöbb általánosság, egyenesen gyarló is. Ebbeli állításunk igazsága rögtön kiténik, ha szembe állítunk egymással egy pár emberi foglalkozást, egy pár egyéni tulajdonságot és munkabeli kvalitást. Pap és tanító, szolga és hivatalnok, újsághordó és újságiró, erős ember és gyenge alkotásu, szorgalmas és hanyag.

Ha már most mérlegre tesszük ezeknek a pályáknak a nehéz-

*) Érdemes dolgozótársunknak ez a sok gyakorlati bölcseséget tartalmazó cikke abból az alkalomból is aktuális, hogy a pénzügyi bizottság legközelebbi ülésén a fővárosi nyugdíjjavaslat tárgyalása alkalmával olyan indítvány fog fölmerülni, mely szerint a 65. életévet vagy a 35. szolgálati évet betöltöttek nem mint eddig tervezték: nyugdíjazhatók, hanem nyugdíjazandók.
Szerk.

seégeit, úgy azt kell megállapítanunk, hogy ezek között legkönnyebb a szolgai pálya, az újsághordói pálya és a papi pálya. Tehát ezeknek a munkaköröknek az emberei bírhatják legtovább a munkát. Legnehezebb pedig a tanítói, újságírói és a hivatalnoki pálya. Tehát ezeknek a dolgosai bírják legkevesebb ideig a munkát. Egyéni vonatkozásában pedig legtovább bírja az, aki erős szervezeti és aki pályáján csak lomoz. (Ez az utóbbi a valódi bölcs.) Legrövidebb ideig bírja pedig az, aki gyenge szervezeti és aki kötelességére ugyszólván rája fekszik. (Ez az utóbbi a kevésbé bölcs.) Megjegyzendő, hogy a zárójeles helyeket nem erkölcsi tekintetben értjük.

Álljunk meg a tanítói pályánál. Mert a közlemény tulajdonképpen csak arról szól. A többit firtassa más, akinek tetszik.

Itt felmerül az a kérdés, hogy mennyiben nehéz a tanítói pálya? És ha nehéz: miben nehéz? Ha munkáját csak felületesen analizáljuk is: rögtön rájövünk. Legelőször is tanít. Tehát az értelmetlenségből értelmességet, a tudatlanságból tudást, az állatemberből szellemi embert formál. Nevel a szépre. Nevel a kedélyre. Nevel a jóra, az erkölcsre. Neveli a gyermeket az istenség fogalmára, tehát épen annak a megértésére és tiszteletére, amelynek ő is egyik szikrája. Nevel az ember anyagi megélhetésére, az életben való zavartalan mozgására, a valódi emberélet összes külső és belső tényezőire, egyszóval égre és földre egyaránt. Ha ezt valaki nem hiszi, nézzen meg egy gyermeket akkor, amikor az legelőször az elemi iskolába kerül. És vegye szemügyre akkor, amikor onnan hat év múltán eltávozik. Olyan különbséget fog találni a mult és a jelen gyermeke közt, mint a Zahara sivatagja és egy gyümölcsfákkal beültetett, szépen ágyazott kert között. És ki csinálta benne mind ezt a változást? A tanító. De hogyan? Temérdek feszültség és izgalom közt. Testi és lelki ereje, intellektuális és kedélybeli állapotának elkorhadása, eltaplósodása árán. A kert fái megnöttek, gyümölcsei is ragyognak felénk, de a kertész, amely azokat plántalta, ápolta, öntözgette, nyesegette, idő előtt letört.

Meddig bírja ki e mellett a gyötrő, lélekemésztő munka mellett a tanító mégis a pályáját? Embere válogatja. Aki a munkában csak kecmereg, csak lomoz és csak igazgatóságra leselkedik, mint a kánya a csirkére, az tovább kibírja. Aki ellenben munkájának, mint a kubikos a talicskának, egészen neki fekszik, az már az ötvenedik életévénél, sőt sokszor még hamarabb is, megtorpan, összeesik. Általánosan itt a vélemény, hogy az ilyen tanító az ötvenedik életévénél már nem ér semmit. Tanítani ugyan tanít, mert muszáj. De tanítási már kedvetlen, nyeszertes és alig ér többet, mintha valaki hajtogatja magáról a legyet. A tanítás törvényeivel már nem törődik, azoknak formalitásait már nem tartja meg, nem azért, mintha esetleg nem tudná, bár e tekintetben is van visszaesés, hanem azért, mert nincs hozzá már se megfelelő testi, se lelki ereje, se kitartása, se türelme. Ennélfogva dolga is csak olyan, mint azé a földmivelőé, aki tulajdonképpen a földjét akarja munkálni, de csak vakarkószik, különben pedig csak a napot lesi. Az ilyen fáradt

tanító már a gyermekekkel se tud bánni, mert kedélye ezekétől roppant távol esik, azokéval nem harmónizál. Ekképen a tanítása nemcsak hogy nem eredményes, hanem az még hangulatában is mind a gyerekekre, mind ő magára nézve már a börtön dohos-ságával hat. És ezen nincs is mit csodálkozni. Mert a kifáradt, törődött ember már nem azt nézi, hogy mit kell és hogy kell, hanem azt, hogy: sehogyse kell.

Mivel a kifáradt, öreg tanítónál tapasztalható ez a tünet nem annyira magán, mint inkább közérdekű, azért mondtuk mi már régebben is, hogy az olyan fáradt tanítókat, akiknek munkájában már se kedv, se erő nincsen, eresszék minden vekszatura nélkül útnak, már tudniillik akkor, ha azt ők maguk is úgy akarják. Tehát már előbb is, mielőtt még teljes nyugdíjképességüket elérték. Mert a tanítás nem olyan, mint más hivatalbeli munkakör. Itt ugyanis bármily silány legyen is a munka, legfeljebb csak zavart csinál, amelyet ki lehet javítani. Ellenben a rossz tanítói munka szinte helyrehozhatatlan, mert a fejlődő gyermeki lelket forrázza le gyarlóságával. Tehát ismételjük, hogy az ilyen idő előtt letört tanítókat, ha azt ők maguk is úgy akarják, minden teketória nélkül engedni kell. És helyettük alkalmazni kell fiatal erőket. Tehát olyanokat, akik fiatalságuknál fogva mind a tanítás, mind a nevelés terén a közérdeknek teljes mértékben megfelelnek. Azokat pedig, akik már túlszolgáltak, de még nem akarnak menni, hanem újra zupálnak, minden meghallgatás nélkül nyugdíjazzák. Amazokat fakultative, emezeket pedig kötelezőleg. Így kívánja ezt a közérdek.

De azután azoknak a tanítóknak, akik talán többet is tettek a főváros tanügyének érdekében, mint amennyi tőlük törvény szerint várható lett volna, és előbb mennek, mint kellene, elmentelők alkalmával prémiumot is juttassanak. Mondjuk, bizonyos mennyiségű évet toldjanak szolgálati éveikhez. Ezt megkívánja a becsület, az erkölcs, ezt a jövődöbeli közérdek. Világosabban fejezve ki magunkat: aki, mondjuk, kiváló szorgalommal 25—26 évet töltött el a főváros kötelékében, annak jutalmul szolgálati éveire csatoljanak még 4—5 évet, hogy így nyugdíja nagyobb lehessen. Vagy ha ez nem tetszik: adjanak neki évente bizonyos mennyiségű személyi pótlékot, akkor t. i. ha még marad.*) Ez roppant kihatással volna a fiatal nemzedékre is. Mert ebből belátnák az illetők, hogy aki jobban, erősebben dolgozik, mint a másik, az jutalomban is részesül. Ennek pedig a végkövetkezménye az volna, hogy a főváros tanügye erősen föllendülne. Mig ez a mostani számléltra mellett nem érhető el. Mert aki nem nagyon tanít, az azt mondja magában, hogy mégis ott vagyok, ahol van az, aki nagyon tanít. Aki pedig nagyon tanít, ha az esze megjön, az meg azt mondja magában, hogy én is olyan leszek, mint aki nem nagyon tanít. Miért? Mert a fizetés egy. Valljuk meg őszintén, hogy ebben az okoskodásban, ha más nem is, de a logika min-

*) Lásd *Hanvay S.* nagyérdemű eljáró 3000 koronás személyi pótlékát, amelyet csak minap hagyott jóvá a kormány. Szerk.

denesetre helyes. Azért mondjuk mi mindig, hogy a jól eltöltött munka után az idő előtt nyugdíjba menő tanítóknak adjanak is valamit. De az aktivitásban maradóknak is, ha azt megérdemlik. A mi felfogásunk szerint ez a kis alamizsna a fővárosi tanügy föllendítésére többet érne, mint száz hospitálás, többet mint ezer módszeres értekezlet és sok más haszontalan iskolai kitalálás.

A népiskola és az ujítások.

Irta: Schön József.

Szabó Kálmán kartárs úr „Az ujítások dühe“ című cikkére akarok néhány megjegyzést írni; nem akarok vitát, különösen nem: meddő vitát, olyant t. i., melyből csak annyi derüljön ki, kerüljön ki, hogy hát nem nekem, hanem neked van igazad; ha szerény észrevételeim után Szabó Kálmán kartárs úrnak úgy tetszik, hogy mégis neki van igaza, én nem fogom többé háborgatni.

Kedves olvasóimnak elmondom annak a „Heurékának“ a történetét, melyet Sz. kartársunk valamelyik *irogató-firogató* ember nyakába varr, aki a nyomtatási korrekturák körüli jelvényes eljárást vitte be a népiskolába az iskolai írásbeli feladatok kijavítása céljából.

Történt pedig az 1891–92. iskolaévben, hogy a lelkiismeretesebb tanítók szívére malomkőként nehezedett az a gondolat, hogy ime! minden istenadta napon 60–70 írásbeli dolgot kell átnéznie, kijavítania és kijavíttatnia. Mert akkortájt magyar *nyelvtan* divatozott, és az írásbeli dolgozatok száma regulázva bizony nem volt. Panaszkodtak a tanítók és panaszuk fölhangzott a Budapesti tanítótestület elnökségéhez. Ilyen panaszos ügyek elintézésének a módja ugyanaz volt akkor is, mint volt 25 évvel annakelőtte, és amilyen ma és leszen előreláthatólag 25 évvel ezután: t. i. az ügyet átadták *tanulmányozás és jelentéstétel végett egy szűkebbkörű bizottságnak*. Ezen szűkebbkörű bizottság tagjai voltak: Király Pál pedagógiumi tanár, Komáromy Lajos tanítónőképző intézeti tanár és Schön József népiskolai tanító. Irogató-firogató ember volt Király Pál, akinek irodalmi munkásságát mint magyar nyelv fejlesztőt és gazdagítót megörökítette a magyar irodalom; irogató-firogató ember Komáromy Lajos is, aki, hála a Gondviselésnek, még ma is hordja kincseit magyar nyelvünk és tudományunk gazdagítására, végre — tetszik látni — jómagam is irogatók-firogatók még manapság is. Tehát mi hárman összejöttünk, nem egyszer, hanem többször, nem is a terített fehér asztalnál, hanem a poros iskolai asztalnál, behatóan és komolyan foglalkoztunk a tanítótestülettől ránk bízott ügygel.

Király Pált sohase fogta el az *ujítások dühe*; nagyon is konzervatív ember volt, aki a hagyományokhoz konokul ragaszkodott; Komáromy Lajos nagyon megfontolt, nyugodt természetű ember, aki még ma se szeret reformátuskodni, akkor pedig még kevésbé, mert sokan voltak, akik ezt a munkát ő helyette végezték; ami

pedig szerény magamat illet — nem tudom milyen hirben állok, vagy hogy egyáltalában tudnak-e létezéséről a kartársak — annyit tudok magamról, hogy világéletemben nem voltam *dühös ujtó*, ámbátor annak a pedagógiai elvnek vagyok hiva: *az elemi népiskola köteles lépést tartani az emberiség haladásával, különben nem nevelhet az életnek*, pedig ez a főfeladata. Mondom, hogy így hármascskán összeültünk és elméltünk. Először is az a kérdés vetődött föl: melyek azok a stereotíp hibák, melyeket *minden* gyermek *legtöbbször* szokott elkövetni? No, most én nem írhatom le tanácskozásunk minden mozzanatát, pedig érdekes volna, — csak kiragadok egy párt, hogy a t. olvasó megértse, miért jutottunk bizonyos következtetésekhez ilyen és nem más formában. Azt mondjuk, hogy a legtöbb gyermek a hosszú és rövid hangzókat nem tudja vagy nem szokja megkülönböztetni. Ha a gyermek ezt a szót *hónap* így írja le: *honap* és mi azt piros tentával aláhuzzuk, a gyermek még mindig nem tudja, hol és miben vétett? vagy így javítja: *honapp*, vagy pedig *honnapp*; de ha mi a piros vonalkát az o fölé tesszük, akkor figyelmessé tettük, hogy ott a hiba; a vonal pedig a betűk fölött a hosszúság jele (—) a rövidségé pedig (—). Ezek a jelek — Király Pál kitűnően ismerte még az ősrégi rovát-írást is — nem a betűszedő gyerek révén jutottak el mi hozzánk; mert ezek megvoltak még a könyvnyomtatás előtt. Az 1830 as években még fennállott Nemzeti iskola tanulói, akik valamicskét a latin nyelvből is tanultak, nagyon jól ismerték e jeleket, elemi iskolai tanuló mivoltukban is. A másik általánosan elterjedt gyermekhiba a betűk kihagyása. Most erre kerestünk orvoslást s így tovább. Mi ugy okoskodtunk: A tanító egypárszor megmagyarázza a gyermekeknek ezen jelek jelentőségét, amely gyermek fölfogja, helyesen ki tudja javítani az írásbeli dolgozatait . . . Nem folytatom tovább, mert még nagyon sokat kellene mondanom, pedig Szabó Kálmán t. kartárs urat csak arra nézve kellett fölvilágosítanom, hogy nem *ujtási düh* vezérelte azokat az irogató-firogató embereket, mikor az írásbeli dolgozatok kijavítására néhány jelet ajánlottak a kartársak figyelmébe. Mert csak *ajánlották*, többre se joguk, se hatalmuk nem volt és a fővárosi tanács soha senkire ezt kötelezően ki nem mondta, közoktatásügyi rendelet erre sohase érkezett. Mikor a bizottság befejezte a munkáját, átadta írásban az elnökségnek. A tanítótestület elnöksége kinyomatta és megküldötte a tagoknak. De soha kötelező ez senkire sem volt, ennélfogva nem is tartozik sem a „*kapkodások, sem az ötletszerűségek, sem az ujtások*“ Szabó Kálmán t. kartárs fölfedezte iskolai visszasságok, hóhér kötelelet érdemlő, sorozatába.

Még azt is megengedem, sőt kérem rá Szabó K. kartárs urat, intézzen kérdést azokhoz a tanítókhöz és tanítónőkhöz, akik a vezetésem alatt álló iskolában bármikor működtek és azokhoz, akik jelenleg működnek, hogy én valaha beleavatkoztam-e, vajjon hogyan és miképpen javítják az írásbeli dolgozatokat, pedig minden osztályét minden évben többször is át szoktam nézni.

Hát a havi értesítők dolgában, amelyek miatt Sz. kartárs úr annyira felbuzdul, kit éri a bűnösség? kérdezi a nyájas olvasó. Hát ebben az ügyben én, részemről, ártatlan vagyok. De az bizonyos, és ezt Isten, ember előtt nyíltan megvallom, hogy osztálytanítói működésem idején hej be sokszor boszankodtam, hogy 60—70 gyermeknek minden hónap végén „*ki kellett állítani*” a *kis könyvet*. De nem ám, hogy az avval való fáradozás boszantott volna, hanem az a hiábavaló munka, az a kis könyv, mely sok esetben bűnre alkalmat adott; visszahozta a *négyeses*, azét a nagyobbik testvére írta alá, mert a szüle akkor nem volt otthon, az *ötösös* meg sajátkezű aláírásával tüntette ki havi osztályzatát; tehát mindig el kellett hivatnunk a szülőt és vele érintkezni a gyermeke viselkedése felől. No, meg hány ilyen havi kis könyv veszett el, alig győzte a VII. ügyosztály a szállítást; amely szülővel és tanulóval boldogulhattunk, avval boldogultunk havi értesítő nélkül is, akin pedig nem fogott a jó szó, annak bizony nem használt a havi értesítő sem, még ha csupa ötös sarjadzott is ki az értesítő fekete talajából. Aztán bizony pénzkérdés is volt ez a szó szoros értelmében haszontalan könyvecske. Képzeljük, hány ezer ilyen könyvecske kellett évről-évre! és ennek megteremtése pénzébe került ám a városnak, nem a Szabó kartárs úr említette: *mach di grojsz-féle* elvből, ellenkezően, mert a takarékoság terére lépett a város, helyesen tette, hogy a semmi szükségletnek meg nem felelő havi értesítőt kivetette a főváros háztartásából.

Svájcban láttam én ilyen iskolai értesítőket; ezek 9 évre szólnak és még a katonai sorozásnál is köteles a legény felmutatni, a leány pedig szintén ünnepélyes alkalommal. Svájc a népmivelés tekintetében Európában a II. fokozaton áll; bizony tanulhatunk tőle még sok egyebet is. De még egyszer megjegyzem, hogy én az értesítők dolgában nem adtam senkinek se tanácsot, amit én szépet és jót láttam és tanultam külföldön, azt a magam módja szerint iparkodtam értékesíteni.

Most visszatérek a címhez, amit szerény soraimnak adtam. A népiskola nem zárkozhatik el az ujtások elől. Átélttem az: $a+b=ab$ korszakot, végigküzdöttem a *hangoztatás* korszakát, benne vagyok Isten kegyelméből a *fonomimika* korszakában, — ártalmára volt az ujtás az iskolának? a népmivelésnek? Nem — határozottan hasznára vált. Senki sem vádolhatja a római katolikus egyházat, hogy valami nagy barátja az *ujtásoknak* és mégis rövid időn változtatta a katekizmust, mert nyelvezete nem felelt meg a tanuló gyermek nyelvi felfogásának.

Éppen a népiskolának, mely a népmivelésnek sarkköve, azt az elvet, az olyanforma gondolkodást, észjárást kell a nép gyermekébe plántálni, hogy ne irtózzék az ujtásoktól, lehetőség szerint ne nyomtasson lóval, ha gépre is jut neki; ne mondja: apám, meg öregapám is így dolgoztak és megéltek. — Más icők jártak akkor, a világ kereke nagyot forgott azóta; figyelmeztessük a nép gyermekét a technika nagyszerű vívmányaira, mint amelyek a munkát meg-

könnyítik és a munka becsét mégis emelik . . . Irtsuk a népiskolából a Pató Pál-féle életbölcseletet és tanítóinkat is inkább arra figyelmeztessük, hogy haladjunk a korrallal, különben a kor elhalad fölöttük és maga alá temeti őket.

A jó kedélyről.

Irta: Kiss Béla.

A sikeres tanítás érdekében nagyon kívánatos, hogy egy jól berendezett iskolában ne csak a tanító, de a tanuló is jól érezze magát.

Azért, ha a tanórák nem felette hosszúak, a tantárgy tanítása nem lélekölő, nem unalmas és kivált ha a tanítást élénk testmozgás s társaságban való szórakozás percei váltják fel, akkor négy sőt tán több tanóra is jól eltűrhető.

Igaz az is, hogy semmi sem emeli annyira a gyermek lelki erejét, nem vidámitja annyira kedélyét, mint tanulótársainak látása, azok követése. Társaságban a hosszabb tanulás is kevésbé elcsigázó a gyermekre nézve, mint a rövidebb ideig tartó, de magános tanulás. Ebben rejlik a nyilvános iskolák egyik nagy előnye a magán tanulás felett.

Ha azonban az óráközi szüneteket nem használják fel a gyermekek szórakoztatására, ha a gyermek unalom miatt küzködik ébrenmaradásával s az érthetelenség miatt elméjével, ha végre a tanítótól való rettegés miatt izgatott egész valója: akkor társai közt sem fogja magát jól érezni s a három óra is egészségölő, alig tűrhető. Nagyon helyes az a megjegyzés, amit a napokban hallottam, hogy: tanítani, nevelni legalább is oly élvezetes, mint amennyi örömet a kertésznek a növények, virágok fokozatos fejlődése szerez. De ahhoz, hogy a tanító hivatásának eredményeit élvezhesse, kell, hogy szeresse hivatását, szeresse növendékét. Ezen a hivatásos szereteten fordul meg az egész ügy, hogy vajjon könnyen, szívesen és jó kedvvel tanulnak-e a gyermekek. A kedvteléssel végzett munka nem hogy fárasztaná vagy lankasztaná izmainkat és idegeinket; ellenkezően, az ily munka, ha csak túlzásba nem megyünk vele, edző és üdítő. A tanító szeretete a varázsige, mely viszont szeretetet, a tanuláshoz kedvet, az eredményben való örömet, lelkiismeretességet, kötelességérzetet fakaszt.

Fauth német tanár azt mondja, hogy a figyelem fokozására kiváló faktor az érzés. Hogy tehát a figyelemnek eredménye legyen, szükséges ehhez a kedvnek bizonyos érzése. Hisz ismeretes, hogy olyan dolog mellett, amit az ember kedvetlenül tesz, szórakozottá válik s az ilyen kedvetlenül végzett munka a tanuláshoz csak rosszul vésődik be az emlékezőtehetségbe.

Gondunk legyen tehát arra, hogy a gyermek vidám legyen, mert egyedül csak az ilyen szív lehelheti örömét a jobban. Azok a

szerencsétlenek, kik már kis korukban zsémbes, szeszélyes, dühös egyének közé vetődnek, többnyire maguk is olyanok lesznek s hasonló szenvedélyek gyökereznek meg bennük.

Ellenben a jó kedv, az állandó vidámság a lelket minden jó benyomásra képessé teszi.

A barátságatlan, dörmögő tanítónak mindig elégedetlen és figyelmetlen tanítványai lesznek, ellenben, ha a tanító kedvvel tanít, ez a tanuló kedvét is fölébreszti, ezzel együtt fölébreszti a figyelmet is. Ilyen tanító az iskolában aranyat ér. Az ilyen tanító mint egy szerető anya enyhíthet minden bajt, könnyíthet a munkán, kedvet és bátorságot éleszt a növendékekben, újra meg újra megmagyarázza a gyengébb tehetségű gyermeknek a tananyagot más-más szempontból és örvend a növendékeivel együtt a haladásnak.

Azt mondják, hogy az ember, különösen pedig a tanító nem lehet mindig jó kedvű, mert sok a baja, nagy a gondja. Igaz, hogy a gond a legkellemetlenebb keserőségek egyike.*) Minden vidám érzést kiöl a lélekből és csak leveri és nem nemesíti a kedélyt.

De gond nélkül van-e ember a világon?

Általában pedig ne vegyünk mindent szívünkre, minden kicsiségért ne gyötörjük magunkat s folytonos gondokkal és nyugtalansággal ne nehezítsük meg működésünket és ne keserítsük életünket.

Tudom azt is, hogy bizonyára vannak ferdén fejlődött szerencsétlen életek közöttünk is. Sőt többet lehet mondani. Nincs közöttünk talán egy sem, aki ha magával számot vet belsőleg ne illetné szemrehányással önmagát azért, hogy ezt meg ezt rosszul cselekedte, ez meg ez másképp lehetne s másképp fejlődven szerencsésebb, talán boldogabb lehetne önmaga is.

Igaz, hogy ez nem vigasztalás; de annyira ki van téve az ember az esetlegességeknek és milliónyi elhatározó idegen befolyásnak, hogy a maga akaratával alig képes maga körül messzebb hatni, mint amennyire éppen a két keze elér.

Az elégedetlen embernek mindig jó tudnia, hogy a végtelenséghez és örökkévalósághoz mérve, olyan valami csekélység az emberi élet, hogy azt kinos nyavalgással elrontani szinte embertelen cselekedet.

Azt is tudjuk mindannyian, hogy egyedül a munka az, amely boldogít és felderít. Azonban a végzendő munka nagyságának az egyes emberek dolgozó képességéhez kell alkalmazva lennie, úgy hogy erre nézve nem lehet általában megmondani, hogy egy embertől mennyit követelhetünk. A gyakorlatban legjobban megmutatja az elfáradás megjelenése, hogy mennyi munkát lehet egyes emberektől megkivánni. Ha egyszer előállott a fáradtság, csak hosszabb nyugalom szüntetheti meg. A munka és pihenő idő helyes megosztása, különösen az alvás szükségletének teljes kielégítése oly feltételek,

*) Azért kell a súlyos anyagi gondokat kellő fizetés által a tanító vállairól levenni.
Szerk.

melyeknek teljesítése teszi lehetővé, hogy az ember egészségének megromlása nélkül sikeresen jó kedéllyel munkálkodhassék.

Jó kedélyű csak akkor lehet az ember, ha egészséges. Azért vigyázzunk egészségünkre, mert az egészség életünknek virága. Az egészség a tevékenységi ösztönnek, a tetterőnek, a haladásra való törekvésnek élesztője. Az egészség képesít bennünket az élet élvezetére, az ad életkedvet és bátorságot. Testi erő és szellemi rugékonyság nélkül jó kedélyű tanító nem lehet senki.

Plutarch azt mondja, hogy az az ember, ki hatvan évet élt s nem tudja, mi válik egészségének javára, s mit kell egészsége érdekében kerülnie, az rosszul használta fel idejét. *Plutarch* tehát azt képzelte, hogy minden ember saját kárán kénytelen okulni, vagy hogy mindenki saját tapasztalataiból birja csak megtanulni, hogyan kell egészségét megóvnia. De így megeshetik, mondja *Leszner dr.*, hogy egyik-másik annyit okult egészsége megromlásán, hogy végre nyoma is alig maradt annak, amin tapasztalatait értékesítette volna. Elérte ugyan a hatvanadik élet-évet, tudta is már hogyan kellene élnie, hogy egészségét megvédje, csak hogy nem volt meg az, amit megvéldhetne. Ez okból egészségünk érdekében oda kell törekedni, hogy minél előbb tiszta fogalmunk legyen az egészség feltételeiről, hogy ne legyünk kénytelenek önmagunkon és saját kárunkon megtanulni: mihez tartsuk magunkat, hogy egészségünket megőrizhessük. Nekünk tanítóknak is ismernünk kell azokat az elveket, melyeket az egészségtan felállított testi ép-ségünk oltalmára, munkabírásunk fokozására s ezzel együtt szellemi fejlődésünk tökéletesítésére.

Hogy jó kedélyünk el ne hagyjon, gyakoroljuk magunkat az önuralomban. Ha például a gyermek az iskolában nem tud nyugodtan ülni, erélyesen rendre utasítják; holott nem egy felnőtt ember van, ki kezét és lábát nem tartja nyugodtan s e terhes szokásukat idegességükkel mentegetik, ami pedig voltaképpen nem egyéb, mint az önmagán való uralkodás akaratanak hiánya.

S éppen abban rejlik a veszedelem az ilyen embereknek a gyermekekre való befolyását illetőleg; mert semmi más tulajdonságot nem kellene a mi gyermekeinknek jobban emlékezetükbe vésní, mint az önuralmat. Természetesen az olyan szülő vagy tanító, ki ezt maga sem gyakorolja, annál kevésbbé követelheti gyermekétől vagy tanítványától.

Megemlítem azt az igen fontos körülményt is, hogy csak ott lehet jó testületi szellem, ahol a testület tagjai derült kedélyűek.

Mogorva arc, kesernyés hangnem, nyers fellépés száműzendők az iskolából.

Sok jó kedélyű tanítót ismerek, de szeretnék még többet ismerni, mert a jó kedélyű tanító, ki a kedélyesség határát nem lépi túl, többnyire kedves ember. Ez pedig oly tulajdonság, melyet mindenki szeret. Ezt a tulajdonságot nem lehet megtanulni, nem lehet tanítani; ez a valódi tiszta gyermekies ártatlanság, műveltség

által magasztossá emelve, ez a szép lélek kinyomata még az oly alakon is, melyen a rendszeres szépség nincs meg.

A jó kedélyről már Eötvös József báró is azt mondta, hogy akinek az Isten jó kedélyt adott s ezt megtartja, az szerencsésének biztosságát hordja magában.

Igaz, hogy akinek az Isten jó kedélyt adott, az szerencsés ember.

De ne bizzunk mindent a jó Istenre, mert e tekintetben mi is tehetünk valamit.

Tegyük meg azt a magunk és tanítványaink érdekében s működésünket a legnagyobb siker koronázza.

Irodalom.

Apponyi a magyarságért.

Lapunk egyik előző számában irtunk arról a törekvésről, amely Az *Én Ujságom* c. gyermeklapnak a nemzetiségi vidéken élő magyar iskolák közt való elterjesztésére irányul. Harminc magyar közművelődési egyesület a nemzeti szövetséggel élén folyamodott a kormányhoz, hogy a nevezett gyermeklapot a nyelvszigeteken élő szegénysorsu iskolások számára rendelje meg, hogy így magyarságukban, mely ily helyeken veszedelmeztetve van, erősödjének. Mi akkor nagy helyesléssel fogadtuk ezt a tervet, mert ami álláspontunk a magyarosításban az, hogy az érintkező pontokat, vagyis a magyar nyelvhatárokat ki kell terjeszteni s ezeken a pontokon kell erősíteni nemzetünk faji öntudatát. A kormány most küldte el válaszáat, melyből értesülünk, hogy 1911-ben teljesíti a közm. egyesületek kérelmét, mert addigra reméli, hogy a magyar nyelv tanítása a nemzetiségi vidékeken annyira előhalad, hogy Az *Én Ujságomat* haszonnal forgathassák. Itt azonban tisztelettel meg kell jegyeznünk, hogy a kormány tévedésben van, mert a nemzeti szövetség egyelőre csak a *nyelvszigeteken* élő magyarság erősítését akarta, vagyis az olyan helyek, községek iskolás gyermekének szánta a lapot, ahol kisebbségben van a magyarság, s így annak nemzeti szellemben való gyarapodását célozta.

Különben az érdekes végzés így szól:

„Teljes mértékben méltánylom a Pósa Lajos szerkesztésében megjelenő „Az Én Ujságom” c. gyermeklapnak ama nagy érdemét, melyet mind a gyermekvilágban, mind a nép körében az irodalmi olvasmányok iránt érzett érdeklődésnek és vágnak felköltésével a valláserkölcsei érzés nevelésével, a hazafias gondolkodás ápolásával és a színmagyar nemzeti szellemtől áthatott jellemfejlesztéssel szerzett.

Éppoly nagyon becsülöm a szóban lévő gyermeklapnak ama nagyjértékű hatását is, mely az irodalmi stíl és kifogástalanul tiszta magyar nyelvérték terjesztésében rejlik.

Kétségtelen azonban, hogy az a hatás azon a vidéken t. i. a nemzetiséglakta területen, ahol a terjesztés éppen szorgalmaztatott, nem eredményezhet ezidőszerint csak némileg számbavehető sikert se, mivel ezen a vidéken működő iskolák legnagyobb része még korántsem áll manapság azon a fokon, hogy a gyermekek értelmi fejlettségét magasabb színvonalra emelni képes volna, s tudva lévő az is, hogy ezen vidéken a gyermekek legnagyobb része a magyar nyelvet nem is bírja.

E két fontos tényezőnek hiányában pedig gyermeklap eredményes hatást el nem érhet.

Nyilvánvaló azonban, hogy ha majd az 1907. évi XXVII. t.-c. hatása alatt s az annak 19. §-a által előírt célnak megfelelően az iskolák színvonala emelkedik, a magyar nyelv minden gyermek közkincsévé válik, *helyénvaló, sőt szükséges* is lesz a jelzett irányú gondoskodás.

Ehhez azonban a hivatkozott törvényszakasz ama rendelkezése folytán, hogy a gyermekek a 4-ik évfolyam *befejeztéig* tartoznak a magyar nyelv kellő ismeretéhez jutni, csak 1911-ben látom az időt elérkezettnek.

Amidőn tehát az elnökség által ajánlott tömeges megrendelést ezidőszerint a mondottaknál fogva korainak, az államkincstárra éppen a népoktatási célok támogatása címén újabban áthárított igen nagy terhek mellett elhalasztandónak tartom, s amidőn megjegyzem, hogy a vállalatot kisebb megrendelés révén már is támogatom, bizvást merek annak a reményemnek kifejezést adni, hogy a kormányzat már közelebb abba a helyzetbe jut, hogy a nemzeti kultúra kifejlesztését az 1907. évi XXVII. t.-c. által megteremtett alapon hatékonyabb eszközök igénybe vételével, tehát az elnökség által ajánlott igen üdvös módon is elősegíteni időszerűnek és indokoltnak látja.

Új szavalókönyv, szerkesztette *Prónai Antal* dr. kegyesrendi tanár. Ez a szavalókönyv valóban megérdemi az *új* nevezetet, mert szerzőjének a magyar irodalom terén való olyan széleskörű ismeretéről tanuskodik, melynek folytán egészen új gyöngyöket lát meg s hozza fel azokat napfényre. *Prónai Antal*, a *Dugonics* eletrajzának jeles írója s a magyar iskola-drámáknak buzgó kutatója, maga is költő, s kiváltképpen az egyházi költészetet ajándékozta meg már eddig sok szép versével. Nemes érzése és igazi tudása volt vezérlője e könyv összeállításánál is s azért alkotott ilyen érdemes munkát. Igaz, hogy inkább a nagyobb ifjúság igényeit tartotta szem előtt, de haszonnal forgathatja ezt a művet az elemi iskola felső osztályainak tanulója is és a nagy közönség is, mely gyönyörködni tud a költészet virágaiban. A tanítói s ifjúsági könyvtárak részére beszerzésül ajánljuk. Ára a 468 oldalas kötetnek 2 kor. 60 fil. *Vas.*

Apró Ujság. Ezen a címen indított kis gyermeklapot *Perényi Lajos* szfőv. tanító, akinek a szerkesztésben társa idősb dr. *Perényi József* tanár. A formás és változatos tartalmú gyermekujság eredeti képekkel van illusztrálva s minden könyvesboltban 4 fillérért kapható. Negyedik száma jelent meg már, melynek tartalma a következő: Az Isten mindenütt jelen van. (Vers.) *Irta Perényi Lajos.* Tündérország. (Vers.) *Irta Borbas István.* Majmosiék elmennek világot látni. (Ismeretterjesztő elbeszélés.) Nyuszi iskola. (Vers.) Az újpesti kis katonák. (Magyarázat a címképhez.) A szarka és a harkály. (Mese.) Nagy esemenyek. Milyen fába üt leggyakrabban a villám? Móka. Tréfas kérdések. Képrejtvények. Szerkesztői üzenetek. Ajánljuk az ifjúsági irodalom kedvelőinek figyelmébe *Perényi Lajos*nak ezt a sok jóigyekezettel megszerkesztett kis lapját.

Tanügyi, farsadalmi élet.

Iskola hiány a fővárosban. A VIII. kerületi II. számú iskolaszék minap tartott ülésén határozatba hozta, hogy a kerület területén újabb általánosságú vált iskolaépület-hiányon minden tőle telhető eszközzel segíteni fog. Évégéből fölkeresi a hatóságot meg a kerületi bizottsági tagokat, és figyelmezteti azokra az abnormális állapotokra, amelyeket az iskolák hiánya szült. Ilyenek a polgáriskolai osztályoknak elemi iskolai épületben való elhelyezése, a váltakozó (félnapos) osztályok, (a kerületben vagy *főlszáz* a számuk, magában a Bezerédy-utcai iskolában 16 ilyen osztály van). Bizony helyén való dolog ez, s úgy tudjuk, más kerületben is ehhez hasonló állapotok uralkodnak. Pedig éppen most, a 9 órakor kezdődő tanítás-időnek behozatálva alkalmával, nagyon is kirívó nyomorúságot teremt a váltakozó rendszer. Megtörténik, hogy valamely iskolateremben 9—1 óra közt van az egyik osztály, 2—5 óra közt ismét egy második, 5—8 óra közt az esti ipariskolai osztály. Tessék már most elképzelni, hogy milyen egészségi állapotok lehetnek egy ilyen „elfoglalt” levegőjű iskolateremben! Építeni kell iskolákat, s nem kellene bérletbe venni drága, meg nem felelő bérházakat, ami a sok pedagógiai hiányon kívül a lakásdrágaságot is előmozdítja. Aztán van elég üres telek, sőt megvásárolt s évek óta hasznavehetetlenül heverő fővárosi telek is. Ajánljuk tisztelettel teljes őszinte sorainkat az illető hatalmi tényezők jóindulatú figyelmébe!

Pályanyertes mű. A következő tudósítást vettük: A *Torontalmegyei Közművelődési Egyesület* 1908. szept. 26-án tartotta meg ősi igazgatósági ülését, amelyben számos fontos, kulturális ügyet vitattak meg. Az ülésen Vinczehidly Ernő dr. megyei főjegyző, igazgató elnökölt, aki röviden beszámolt az egyesület nyári munkásságáról, amely serény tevékenységről tesz tanúságot. Somfai János főtitkár előadta ezután az *idegenajku felnőttek oktatására szolgáló tankönyvre* kiírt pályázat eredményét. A kiküldött szakbizottság megbírálván a pályaműveket, azok közül egyet egyhangúlag érdemesnek mondott az 500 korona pályadíjra. A pályanyertes mű szerzője *Csáky Elek* székesfővárosi tanító. Elhatározta ezután az igazgatóság, hogy Nagybecskerekén ez év novemberében munkásgimnáziumot létesít, amelyen hathónapos tanfolyammal a munkásokat díjtalanul felsőbb oktatásban részesíti. Elhatározták továbbá, hogy a tél folyamán a vármegye tizennégy helyén ez idén is magyarnyelvű ismétlő tanfolyamot szerveznek, amelyeken a népet az írás-olvasás tanítása mellett közismereti tárgyakra is tanítják. A Nagybecskerekén évek óta kitűnően bevált ingyenes olvasó-helyiséget a nyári szünet után, október 1-én nyitják meg újból, s most is rendezni fognak ott liceális és társadalomtudományi előadásokat és a vármegye nagyobb községeiben a magyar irodalom és művészet népszerűsítésére irodalmi és művészeti estéket tartanak írók és művészek közreműködésével. A tudósítás még egyéb kulturális feladatok végzéséről is számol be s amidőn örömmel tapasztaljuk, hogy a vidéki társadalom is kezd már az ősi tunyaságból ébredezni s a politikán kívül közművelődéssel is foglalkozni, kétszeressé teszi örömlünket az a tény, hogy egyik fővárosi kartársunk, s e lapnak is dolgozótársa ilyen érdemleges és kitűnő módon kér részt abban a csendes, de annál áldásosabb kultúrmunkában. Felhívjuk *Csáky Elek* munkájára az illetékes körök figyelmét. E munka u. i. három részre oszlik: egy Abécé-re, egy olvasni tudó, de nyelvünket nem értők részére való olvasókönyvre és egy, a közművelődést szolgáló olvasókönyvre.

Uj vezetők. A székesfőváros tanácsa ujabban következő tanítókat, illetve tanárokat küldte ki vezetőkül: *Dobos Jánost, Erős Lajost és Vajda Ferencet* elemi iskolához; *Kolbe Antalt és Huszti Józsefet* az ipariskolához; *Hittig Lajost, Perényi Lajost és Csomóssy Sándort* a polgáriskolához. Üdvözljük őket kitüntetésük alkalmából.

Virág az iskolában. A tanítótestületek többször kérték már a tanácsot, adjon költséget az iskoláknak virággal való díszítésére. Eddig nem teljesítette a tanács a kérelmet, most azonban az iskolaügyi osztály jelentékeny összeget vett föl erre a célra a jövő évi költségvetésbe. Végre egy szívet gyönyörködtető, rendkívüli nevelő hatású dolog, amely a tanács bölcsességét példázza. Ne csak a lovakra, hanem a virágokra is áldozunk: már mi magyarok!

A belvárosi iskolaszék Apponyihoz. A belvárosi iskolaszék legutóbbi üléséből üdvözlő fölratot küldött Apponyi Albert gróf kultuszminiszternek. Az iskolaszék azért üdvözlöi a minisztert, mert az ország iskolaügyét nagy lépéssel előbbre vitte.

Iskolaszéki tagok választása. A tanács tudatta az igazoló választmánnyal, hogy az 1905. évben megválasztott iskolaszéki tagok megbízatása szeptember hónap végén megszűnik. Az igazoló választmány a közeli napokban ülést tart és mint értesülünk, az iskolaszéki tagok választása október második felében lesz meg.

Az újítások dühe címen a megelőző számban közreadott cikkünkre a következő sorokat vettük:

A cikket az utolsó betűig aláírom, való igaz s megszívlelni való dolgok mindazok részére, akiket illet. De egy és a legnagyobb igazság hiányzik belőle: t. i., hogy *mindéz felülről jött, még pedig magas miniszteri rendeletek alakjában.* A feladványok javításának kifogásolt, elégetni való eljárása a tanterv miniszteri utasításának lapjain olvasható, a fővárosi tervezetben nyoma sincs. A *Havi Ertesítő* könyvecské eltörlése is a minisztérium érdeme, a főváros csak a miniszteri rendelet értelmében járt el. Hogy e nagy horderejű dolgokban ki a „ludas“, arról csak a felülről jövő világosság kezelői adhatnak felvilágosítást. *Spektátor.*

Az 1909. évi költségvetést szeptember 23-án nyújtották be a képviselőházba. Észreint: a közoktatásügyi tárca rendes kiadásai összesen 8,107.720 koronával emelkednek. A népnevelés céljaira 3,598.030 koronával, a szakiskolák céljaira 212.309 koronával, a gyógypedagógiai intézetek céljaira 94.171 koronával többet irányoztak elő. A népnevelésnél mutatkozó nagymérvű emelkedés jelentékeny részben az 1907. évi XXVI. és XXVII. t.-cikknek alapján utalványozandó magasabb illetményekre, a tanfelügyelői intézmény fejlesztésére s 500 új állás rendszeresítésére esik. Egyébként e többletek a közoktatási intézmények fejlesztése, a tanítóerők számának szaporítása, az előmeneteli viszonyok javítása s az 1908. évi szeptember 1-étől rendszeresített állások illetményeinek az egész évi szükséglettel való előirányzása folytán állottak elő.

Meghívó. A VI. kerületi II. számú iskolaszék és joghatósága alá tartozó iskolák testületei *Hajnal* Adolf szakfelügyelő igazgató 20 éves igazgatói működésének, *Irtsek* Ferenc igazgató nyugdíjba vonulásának, több tanyestületi tag 25 évi szolgálatának, több testületi tag megválasztásának és kiküldetésének megünneplése céljából a városligeti Wampelits-féle vendéglő dísztermében ez évi október 3-án este 7 és fél órakor ünnepi társasvacsorát rendeznek. Teríték ára ital nélkül 4 korona. Jelentkezéseket, melyek kötelezők, október 1-ig elfogad Szervei György gazda. (VI., Váci-út 21. sz.)

Nyomatott Neuwald Illés utódai könyvnyomdájában Bpest, VIII., Üllői-ut 48.